

Радельчук К. О.,

курсант

Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Нагорна О. О.,

старший викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ПРАВОВЕ ТА ДРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Умови ринкової економіки, характерні для сучасної України, диктують необхідність прискореного руху до більш ефективної форми економіки, заснованої на цивілізованих ринкових відносинах, що відповідає критеріям, прийнятим у розвинених країнах світу.

Одним із найважливіших напрямків розвитку правової системи України в рамках формування соціально орієнтованої ринкової економіки є створення в Україні стрункої та ефективної системи господарського законодавства. Запорукою успіху діяльності підприємств, пов'язаної з виробництвом, обміном, споживанням товарів і послуг, є відповідна правова база, що служить загальній меті господарського права – підтримці правового господарського порядку. Оскільки одним із головних завдань господарського законодавства є координація дій суб'єктів господарювання, то норми, що регулюють відносини у сфері господарювання, мають займати провідне місце в системі господарського права. Ця обставина зумовлює актуальність дослідження сучасного стану правового регулювання господарської діяльності [1, с. 118].

Економіко-правові питання є одними з найбільш популярних і актуальних, що зумовлено необхідністю раціоналізації різноманітних форм участі в економічному кругообігу, докорінною зміною форм і методів організації матеріально-технічного забезпечення господарських одиниць на основі переходу від централізованого розподілу матеріальних ресурсів на оптовий продаж засобів виробництва і збут.

Що стосується поняття «державне регулювання», то різні вчені трактують його по-своєму. Наприклад, юридичний література говорить, що це здійснення державою комплексних заходів (організаційних, правових, економічних і соціальних процесів) з метою їх раціоналізації, встановлення єдиних правил і норм соціальної поведінки, а також запобігання негативним явищам для суспільства [2, с. 72].

У ч. 1 ст. 12 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) визначено, що держава використовує різні засоби та механізми регулювання господарської діяльності з метою реалізації економічної політики, реалізації цільових економічних та інших програм, а також програм економічного і соціального розвитку [3].

Останні роки стали новим етапом у сфері економічного, правового та державного регулювання в Україні, адже у 2018 році були прийняті важливі законодавчі акти, зокрема Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.01.2018 № 2275-VIII, який набрав чинності 17 червня 2018 року, та Кодексу України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року. Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства покликане сприяти підвищенню ефективності провадження у справах про банкрутство, зокрема рівня захисту прав кредиторів, удосконалення процедури продажу майна боржника на аукціоні, підвищення рівня виконання договору та судових рішень, регулювання відносин щодо відновлення платоспроможності фізичних осіб. Його прийняття дало надію на суттєве покращення умов ведення бізнесу в Україні у сферах діяльності Світового банку.

Відповідно до ч.1 ст. 5 ГКУ правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання господарських відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів на основі конституційної вимоги відповідальності держави перед особами для їх діяльності та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. З цього випливає, що державне регулювання сфери управління, крім саморегулювання, є обов'язковою частиною забезпечення конституційного економічного ладу [3].

Щодо державного регулювання безпосередньої господарської діяльності В. Щербина пропонує визначити, що державне регулювання у сфері господарської діяльності – це здійснення державою в особі її уповноважених органів комплексу економіко-правових, організаційно-правових (управлінських) і правових заходів, спрямованих на раціоналізацію діяльності організацій та приватних підприємств для реалізації економічної політики [4, с. 115].

Обґрунтування та обговорення актуальних правових проблем господарської діяльності в Україні дає значний поштовх розвитку економіко-правових досліджень економіко-правової спеціалізації в юриспруденції. Через ці ж обставини зросла потреба у підготовці юристів для роботи в галузі економіки та викладання у вищих навчальних закладах економіко-правового циклу. Актуальні правові проблеми господарської діяльності в Україні нерозривно пов'язані з державним регулюванням економіки.

Посилення ролі державного регулювання виявилось у зміцненні громадських засад правового регулювання господарської діяльності. Це один із аспектів посилення суспільного характеру виробництва, розширення сфери діяльності національних, транснаціональних і наднаціональних економічних організацій, вироблення національних і наднаціональних правил регулювання

господарської діяльності. Ця тенденція підвищує вимоги як до змісту правового регулювання господарської діяльності, так і до його форми. Форма має бути загальнодоступною для широкого кола суб'єктів господарювання, бути прозорою та виражати цивілізовані правила ведення бізнесу.

Незважаючи на вжиті заходи, сучасний стан правового регулювання господарських відносин потребує суттєвого покращення.

У процесі господарської діяльності виникають справи між юридичними та фізичними особами. Ці відносини не належать до явищ об'єктивної дійсності, що розвиваються за природними законами і тому потребують правового регулювання з боку держави. Відповідно до Конституції України Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. встановлює відповідну правову основу господарської діяльності, яка базується на різноманітності суб'єктів різних форм власності.

У відносинах, що виникають у рамках господарської діяльності, визначаються свідомі та добровільні суб'єкти, не обмежені законом у правоздатності чи дієздатності. Йдеться про те, що закон не може регулювати дії, які не залежать від свідомої волі суб'єктів господарювання – недієздатних осіб.

Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів на основі конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за її діяльність та її визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. До конституційних основ правового господарського ладу в Україні належать:

1) право власності Українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться на території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, що здійснюється від імені Українського народу органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України;

2) право кожного громадянина на користування природними об'єктами права власності населення відповідно до закону;

3) забезпечення захисту державою прав усіх суб'єктів власності та адміністративного права, соціальної спрямованості економіки, недопущення використання власності на шкоду людині та суспільству та ін. [5, с. 78].

Правовий порядок як особливий правопорядок, виражений у певній комбінації правових засобів, створює ступінь переваги для задоволення інтересів суб'єктів права або відображає функціональні властивості права. Правові режими наділяють правову форму адекватністю та еластичністю, дозволяють їй виявляти відмінності в неоднорідних суспільних зв'язках, точніше реагувати та враховувати особливості різних суб'єктів та об'єктів тощо. Для правового режиму першочергове значення мають такі умови, як час, простір і коло осіб, яких він стосується.

На доктринальному рівні зроблено спробу розмежувати режими державного регулювання підприємницької діяльності у сфері їх здійснення (режими активного, помірною та мінімального державного регулювання підприємницької діяльності).

Сьогодні одна з найбільш чітких тенденцій розвитку господарських правовідносин, на думку Д. Беззубова, відбувається ускладнення системи засобів державного регулювання, їх диференціація за об'єктами регулюючого впливу. Загальним предметом державного регулювання є вся система ринкових відносин, або окремих об'єктів регулюючого впливу саме є:

- 1) процеси, спрямовані на економічну трансформацію;
- 2) ринки виробництва різноманітної продукції та послуг;
- 3) специфічні види діяльності, що здійснюються на різних виробничих ринках [6, с. 120];

Отже, форма державного впливу на господарську діяльність є зовнішнім вираженням дій державних органів, спрямованих на виконання певних завдань і функцій у процесі застосування обраних методів державного впливу на економіку.

Сучасний стан державного регулювання економіки дозволяє визначити такі шляхи вдосконалення такої діяльності:

- 1) перший – нормативне закріплення процесів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки держави;
- 2) другий – визначення економічної безпеки приватних і державних підприємств як складових елементів національної безпеки;
- 3) третій – організація підготовки юристів за профілем економічного регулювання процесів у державі, з метою залучення їх на державну службу;
- 4) четвертий – ухвалення єдиної економічної стратегії розвитку держав з урахуванням сучасних демографічних, геополітичних і військових загроз [7, с. 53].

Отже, державне регулювання господарської діяльності – це здійснення державою в особі її компетентних органів комплексу економічних, управлінських і правових заходів, спрямованих на впорядкування діяльності підприємств, з метою реалізації економічної політики та реалізації цільових економічних заходів та інших програми економічного і соціального розвитку шляхом використання різноманітних засобів і механізмів такого регулювання.

Під формою державного впливу на економічну діяльність розуміється зовнішнє вираження дій державних органів, спрямованих на виконання певних завдань і функцій у процесі застосування обраних методів державного впливу на економіку.

Один і той самий спосіб державного втручання в економічні відносини характеризується різними формами його реалізації. У ГПК зазначаються окремі форми державного регулювання, а саме:

- 1) державне прогнозування, планування;
- 2) нормативне регулювання через положення, норми [8, с. 640].

Спосіб державного регулювання господарської діяльності – це сукупність прийомів державного втручання органів законодавчої, виконавчої та судової влади на суб'єктів господарських відносин. Вони поділяються на прямі і непрямі. Прямі методи характеризуються тим, що вони неминуче змушують компанію поводитися певним чином в економічному середовищі. Непрямі методи, навпаки, стимулюють ефективне управління та дають економічну вигоду поведінці, бажаній суспільством і державою.

Список використаних джерел:

1. Нагребельний В. П. Державне регулювання. *Юридична енциклопедія*. 2006. 118 с.
2. Бевз С. І. До питання про сутність державного регулювання господарської діяльності. 2015. 27 с.
3. Господарський кодекс України. Кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Щербина В. С. Поняття та види засобів регулювання господарської діяльності. 2012. 15 с.
5. Задихайло Д. В. Концентрація суб'єктів господарювання в сучасних умовах та проблема її законодавчого забезпечення. 2012. 78 с.
6. Беззубов Д. О. Теоретичні засади економічної безпеки як частини господарського права України. 2015. 120 с.
7. Мягкова О. В. Аналіз форм та методів державного регулювання. 2015. 53 с.
8. Господарське право. 2010. 640 с.

Серафимчук І. О.,

курсант

Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Нагорна О. О.,

старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
старший лейтенант поліції

ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наша держава на сьогодні вже більше пів року зіштовхується з таким явищем як введення воєнного стану. Звісно вказаний аспект торкається всіх сфер суспільного життя, у тому числі й господарської діяльності. Саме тому ми хочемо приділити особливу увагу питанню здійснення господарської діяльності у вказаний період.